

Din Patrimoniul Memorialului Ipotești – „Epoca” din 1 martie 1896

Aurel C. Popovici, „urmașul cel mai înflăcărat al tradiției de la *România Jună*, întemeiată pe doctrina lui Eminescu” (S. Mehedinți), a fost „unul dintre cei mai mari gânditori politici ai Românilor ardeleni” și, după Eminescu, „reprezentantul cel mai temeinic și mai documentat, al gândirii politice românești, din trecut” (Gr. Nandriș).

Admirator declarat al moștenirii teoretice a lui Mihai Eminescu, Aurel C. Popovici a preluat din ideile eminesciene, considerând că se afla printre puținii privilegiați care îl pot înțelege. Nu doar sub aspectul gândirii politice, ci și al acțiunilor concrete se situează A.C. Popovici în continuitatea lui Eminescu: „ceea ce Eminescu urzise la Putna, în cel dintâi congres pan-românesc, au continuat cu o sfântă stăruință cei din generația lui Popovici” (S. Mehedinți).

La Viena, unde și-a făcut studiile, A.C. Popovici a activat în Societatea „România Jună” (înființată în 1867 și care l-a avut ca președinte pe Ioan Slavici și pe Eminescu, bibliotecar). În 1886, A.C. Popovici a devenit vicepreședintele Societății și a animat activitatea acesteia. A susținut apoi, din 1890, *Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor*.

La inițiativa Ligii, studenții români au adresat un memoriu – *Memoriul studenților universitari români privitor la situațiunea românilor din Transilvania și Ungaria* – guvernului Austro-Ungariei. Ca urmare, în prima parte a anului 1891, la Budapesta, a fost emis un răspuns: *Românii maghiari și națiunea maghiară. Răspunsul tinerimii de la școlile înalte maghiare la Memoriul tinerimii universitare din România*. Cu implicarea lui Aurel C. Popovici și colaborarea lui Alexandru Vaida-Voevod, Iuliu Maniu și Nicolae Comșa, a fost redactată o Replică la acest Răspuns – *Chestiunea română din Transilvania și Ungaria. Replica junimii academice române din Transilvania și Ungaria la „Răspunsul” dat de junimea maghiară „Memoriului” studenților universitari din România*.

Aurel C. Popovici a avut un rol esențial și în finalizarea *Memorandumului adresat de națiunea română împăratului Franz Iosef I*, document care acuza anularea autonomiei Transilvaniei prin unirea ei cu Ungaria fără participarea poporului român la luarea acestei decizii.

Deși împăratul a refuzat *Memorandumul*, acesta a atras repercusiuni asupra persoanelor implicate în redactarea lui. Guvernul Austro-Ungariei a ordonat o

anchetă judiciară, inculpându-l pe Aurel C. Popovici și condamându-l, pe 31 august 1893, la patru ani închisoare și plata unei amenzi de 500 de florini. A.C. Popovici s-a refugiat în Austria, apoi în Italia și în România. Pe 19 septembrie 1895, după intervenția diplomatică a României și presiunea opiniei publice occidentale, împăratul a dispus grațierea memorandiștilor.

Grațierea și, în același timp, scoaterea Partidului Național Român în afara legii au creat un complex de factori ce au slăbit forța de reacție, dar și coeziunea românilor din Transilvania și Ungaria. Ioan Rațiu, unul dintre conducătorii Partidului Național Român, a fost învinuit de Ioan Slavici și Eugen Brote (vicepreședintele Comitetului Național al Partidului) de trădare a intereselor naționale. Slavici publică, în „Tribuna”, la 16 și 21 noiembrie 1895, două editoriale în care arată controversele existente între oamenii politici români și sugerează necesitatea reconcilierii cu guvernarea Ungariei. Intransigent și intrigat de poziția lui Slavici, A.C. Popovici semnează, alături de Brote, o scrisoare (8/20 decembrie 1895) în care sunt deplânse dezbinările interne.

Subordonarea partidului față de gruparea majoritară din jurul lui Ioan Rațiu este înțeleasă ca subordonare în jocul promovat de Dimitrie Sturza și Partidul Național Liberal. „Liderii naționaliști ardeleni nu știau la acea dată că România – prin I.C. Brătianu, prim-ministru, și Dimitrie Sturdza, ministru de externe – încheiase un tratat secret cu Austro-Ungaria încă din octombrie 1883 și aderase la Tripla Alianță și că, în virtutea acestei înțelegeri, guvernele de la Budapesta, prin intermediul Vienei, cereau politicianilor din București să descurajeze mișcările naționale ale românilor ardeleni”, concluzionează G. Tănăsescu (*Naționalismul doctrinar – Aurel C. Popovici*).

Atent la declarațiile lui Dimitrie Sturdza de la Iași și înțelegând că Brote „avea misiunea de a realiza concilierea cu guvernul Ungariei în schimbul obținerii unei legi electorale favorabile românilor” (G. Tănăsescu), A.C. Popovici se desolidarizează cu acțiunile lui Brote și „destăinuie intrigile în chestiunea națională” în mai multe ziare, printre care și în „Epoca” din 1 martie 1896. Un exemplar al acestui ziar – care, judecând după notă, a aparținut sau cel puțin îl avea ca destinatar pe Titu Maiorescu – se păstrează astăzi în Fondul Documentar Ipotești.

Citoritori interesați de versiunea caragialiană a despărțirii lui A.C. Popovici de Brote le recomandăm articolul *Culisele chestiunii naționale* (I.L. Caragiale, *Opere. Articole politice și cronici dramatice. Tomul V, București, 1938*).

Ala Sainenco, Memorialul Ipotești

